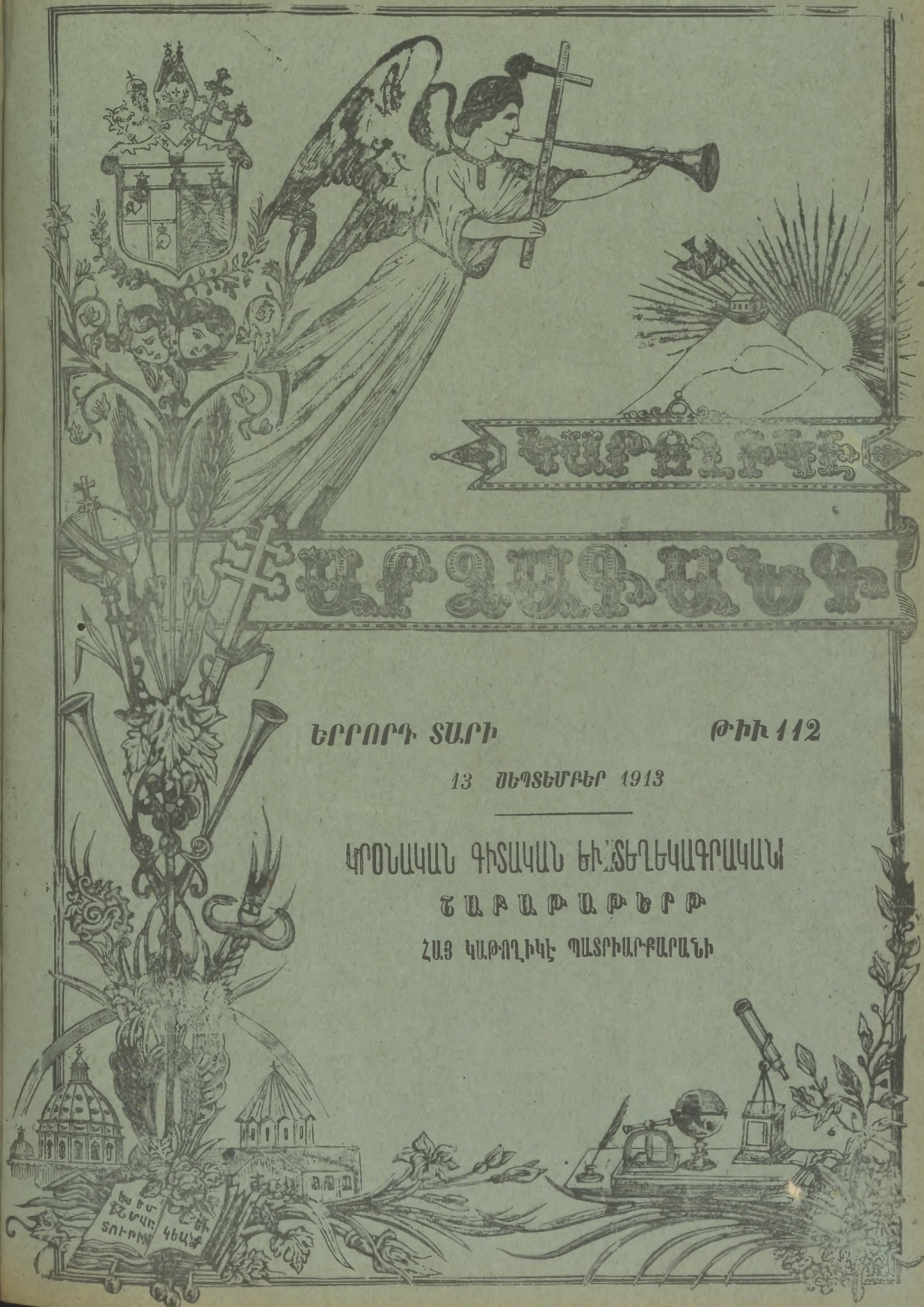




ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 112

13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1913

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՃԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՐԱՆԻ



ԿԱԹՈՂՈՍԷ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ
ՀԱՄԱՐԱԹԱԹԱԹԵՐԹ

Երրորդ տարի 13 Սեպտեմբեր 1913 Թիւ 112

«Մերական Բանաստեղծական Պիոս Ժ. կը մտադրէ որ Կարողիկէ Արձագանգ շաբաթաբերքը շաբաթականի Հայաստանի կարողիկէ ժողովրդոց մէջ, մանաւանդ ի գաւառս, փրկարար առաքելութիւն մը կատարել, ի բուրգաւանանս կրօնից եւ ի հոգեւոր օգուտ հոգիներու: Այս մտաբանաց արդիւնաւորութեան համար Մերական Հայրն արտագին կ'օրհնէ յիշեալ Շաբաթաբերքը, ինչպէս նաեւ ամբողջ խմբագիրներն եւ ընթերցողները»:

Նամակ Կարգ. Մէրի Տէլ Վալի, առ Ամեն. Տ. Պօղոս Պետրոս Ժ. Թեոփան, Հայ Կարողիկէ Պատրիարք Վիլիկիո 23 Նոյեմբերի 1912, ընդ 60780 քու անամարտ:

ԴԵՊՐԵՐ ԵՒ ՍԿԶՐՈՒՆՔՆԵՐ

ՕՐԲԱՆԵԱՆԻ ԱՋԴԱՊԱՏՈՒՄԸ

Նախապէս առիթ ունեցանք անցողակի դատաստան մը ընել Օրմանեանի Ազգապատան անուանած եւ պրակ առ պրակ հրատարակած գործին վրայ՝ որ ազգային՝ մանաւանդ եկեղեցական պատմութիւնը ժողովրդականացնելու նպատակ ունի: Մենք պատմական կէտի մը, — Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի ի Հոռոմ ուղեւորութեան, — վրայ միայն սեւեռելով մեր խուզարկիչ ախարկը, ի վեր հանեցինք իր կեղծաւորութիւնը, եւ մանաւանդ այն թեթեւութիւնը, որով կը խաղայ պատմական դէպքերու հետ. կը ջնջէ ու կը ստեղծէ՝ ինքնօրէն աղիկամբ. կը լռէ կամ

կը խաթարէ. կարեւոր եւ ծանրակշիռ վիճարկումները գրեթէ կը ծաղրաբանէ, բոլորովին անկարեւորը իբր ամենավճռական կը ցուցադրէ. սրբութիւնները, աւանդութիւնները, վաւերականութիւնները բոլոր կ'ուրանայ՝ զրչի անխիղճ հարուածներով. եւ այսպէս կը խաթէ տգէտները: Իսկ գիտնոց հանդէպ... անոնց համար ալ զէնք մը հնարած է, փուռ ու ժանդոտ զէնք մը: Ինքք բնական պատմութիւն չի գրեր եղեր! Ինչո՞ւ ուրեմն այսքան ստուար հատորներ. ինչո՞ւ, մանաւանդ, իր չսիրած պատմական մէկ դէպքը իբր թէ ջրելու համար, — կ'ըսենք՝ իբր քե, քանզի դէպք մը ջրել կարելի չէ, սոսկ ինքնախարութիւն է, — ազդէն անդին պատճառներ կը բերէ. կը դիպէ. նոր աղանդաւորներուն, բանապաշտներուն, արդիականներուն մտամէջ սովորութիւնները կը շարէ՝ իրրեւ թէ իր զիւտերն ըլլային. եթէ

ԲՆՆԱԿԱՆ ՀԷ ԻՐ ԳՈՐԾԸ, ԽՆԶՆԸ ՈՒԶԱՅ ՏԵ-
ՂԵՐԸ ԿԸ ՎԱՏԱԾԱՌԱՐԱՆԷ... ՄԻՋԻՆ ԹԷ ԱՌ
ՀԱՍԱՐԱԿ ԿԸ ԽՈՒՍԱՐԻՆ՝ մշջերունիներ ընելէ.
որովհետեւ եթէ այդ ոճը ընդգրկէր, պէտք
պիտի ըլլար զայն գործածել ամենուրեք. և
այս կ'ենթադրէր առաքինութիւն մը, — ան-
կեղծութիւն, — որմէ փորձախնայութիւն հետեւ է
Օրմանեան: Ինքը սեւեռեալ գաղափար մը
ունի. մշտաւանջ մը, որ գիշեր ցորիկ կը հե-
տապնդէ, կը չարչարէ զինքը... Իր խիղճը.
այդ խիղճը, ո՛րքան ալ քարացած, կը խօսի
սակայն: Սրդ ինքը կ'ուզէ զայն լսեցնել.
կ'ուզէ համոզուիլ և համոզել թէ՛ փրկու-
թիւնը անպատճառ Հռոմայ եկեղեցիին մէջ
չէ. թէ՛ Եջմիածնական եկեղեցիին ալ Բրիս-
տոսի է, թէ՛ անկախ (և հետեւաբար հեր-
ձուածող և հերետիկոս). թէ՛ այդ իր կիր-
պաւորած եկեղեցին աւիսաբնական է. ևն.,
ևն.: Չորս ջանք, տարապարտ վատաւի:
Միտրեալ եւ մոլորեցուցանէ: Եւ ի՞նչ հա-
ճոյք կայ արդեօք խիղճը մեղսելով մարդ-
կան հաճոյ ըլլալու մէջ, մանաւանդ այդ
տարիքէն վերջը, երբ մարդ ահիւ և գողու-
թեամբ պէտք է մտածէ մօտալուտ անաչառ
դատաւորանին վրայ:

Ինչ որ է, իր և իր նմաններուն վրայ
Առաւելոյ առատ և անսխալ զթուրթիւնը հայ-
ցելով, իր ըրած չարքիքին գոնէ փոքու ի-
ւրք զարման մը տանելու: Նպատակաւ՝ մերթ
ընդ մերթ, երբ ստիպէր ներկայանայ, կ'ու-
զէր քի վեր հանել իր կեղծուպատիր նկա-
րագիրը և ձաղկել ստուրթիւնները և ժպը-
հութիւնը: Այս անգամ ստիպէր ընծայեց մեղ
Բաղնավկայի մէջ (1913 թիւ 1, էջ 332)
Վենետիկյ Մխիթ. Վեր. Հ. Յ. Աւգերի մէկ
գրաքննականը որ Օրմանեանի յիշեալ երկը
կը գատէ, թէ՛ և ըստ մասին: Մենք փա-
փաքեցանք իր լուրջ շեշտութիւնները ներ-
կայացնել մեր ընթերցողներուն, ուրիշ վըր-
ձնուէ մըն ալ Օրմանեանի — գոնէ կիսովի
(de profil) — գծուած՝ կեղծ ու աճաբարի
գէժքը ցոլացնելու մտք:

Վեր. Հ. Աւգերի կ'ըսէ.

«Նախորդ ազնամներ ստիպ ունեցանք
յիշատակելու Մաղ. Արք. Օրմանեանի Ազ-

գապատումը, որուն առաջին մասն ամբողջ
աւարտած ունինք դիմացնիս և կրնանք գոր-
ծին էութեան և ուղղութեան վրայ մեր աւ-
սութիւնը կազմել: Հրատարակուած Թ. 10
պրակները 1600 էջով կը հասցնեն Հայկական
Եկեղեցւոյ պատմութիւնը մինչև շուրջ 1900:
Անկողմնակալ առարկայական քննութեամբ
գիտելով այս ընդարձակածաւալ հրատարա-
կութիւնը և զերծ բոլորովին կանխտակաւ
գաղափարներէ՝ չենք դանդաղիր յայտնելու
որ ընդհանրապէս պատմական ամփոփում
մըն է ազգային ոչ միայն եկեղեցական, այլ
նաեւ քաղաքական և մատենագրական անց-
քերու և անձերու: Սակայն կը փութանք
միանգամայն յայտնելու որ հեղինակը չափա-
զանց մղուած կը տեսնուի հաճելի ըլլալու
տենչէ մը, և ևայդ՝ ընդհանուր ժողովրդեան
մեծ խումբի մը հաճելի ըլլալու տենչէ...
Յիշաւի տեսնելով այս գործը ներկայ ձեւին
մէջ կը փորձուի ամէն մարդ խելոյն խոստո-
ւանելու թէ հեղինակը փափաք մը ունեցած
է ժողովրդեան հաճոյ ըլլալու և նպատակ
դրած է (անշուշտ յատուկ և հեռանկատ դի-
տումով մը) իր երկասիրութեան խոշոր ծա-
ւալով շլացնել աչքերը: Այս պատճառաւ է
որ անուս եղած են հոն՝ յուզուած բանասի-
րակա՛ն զանազան ինտելիկներ պատմական մա-
տենագրական տեսակէտով, և ուր որ հե-
ղինակը շօշափել ուզած է այդ ինտելիկները,
ջանացած է միայն համաձայնիլ այն դատա-
կարդին գաղափարաց ու համոզմանց՝ որոնց
համար կը գրէ, արհամարելով յաճախ և եր-
բեմն բոլորովին իսկ անտեսելով բանասիրա-
կան հետազոտութեանց ստացած արդիւնքը:
Եթէ հեղինակը ուզէր մի քիչ իր ընթերցո-
ղաց մէջ գիտնական դասակարգ մըն ալ նը-
կատել, անշուշտ շատ տեղեր աւելի հաւա-
տարիմ պիտի գտնուէր իր իսկ բանասիրա-
կան համոզմանց. չատ փէտեր տարբեր և
բեւոյթի տակ պիտի ներկայացնէր. և ինչ
ինչ ինտելիկներու մօտէն բոլորովին հակառակը
պիտի գրէր. քան ինչ որ զրոյս է այժմ: Բա-
նասիր ընթերցողներու մէջ պիտի չ'ուզէր
քիչտ կայր կամ կանխակալ, նախապաշարուած
համակրներ տեսնել, որոնք առանց դժուա-

րութիւն մը զգալու հաւանէին իր ըսածնե-
րուն, կամ չյառնէին իրենց դէմ երբ ինքը
ճշմարտութեան դէմ կը յառնէ: Թողո՛ւնք
զանազան խնդիրներ ու կէտեր որոնց մասին
ծանր դիտողութիւններ ունինք ընկու. սա-
կայն համառօտ գրախօսականի սահմանէն
չենք ուզեր շեղիլ, եւ կը լռենք անոնց
մասին: Բայց չենք կարող հանգուրժել որ
Օրմանեան Սրբազանը, պարզ ժողովրդական
զասակարգի մը աչքը չլացնելու դիմամբ ոչ
թէ միայն ոսնակոխ ընէ ճշմարտութեան է-
ութիւնը. այլ նաեւ համարձակի գործածելու
լիզու մի և ոճ մը նկատմամբ մեր ամենէն
աւելի նուիրական և սուրբ Հայրապետներու,
որոնց սրբազան յիշատակին նախատինք և
հայհոյութիւն մըն են իր խօսքերը»:

Հոս Վեր. Հ. Աւգեր երկայն մէջբերում
մը կ'ընէ Օրմանեանի Ազգապատումէն (էջ
1371-1371), զոր մինք զանց կ'առնենք առ
համառօտութեան: Անոր մէջ Օրմանեան այլ-
եւայլ փճախօսութիւններով կը ճգնի Գրիգոր
Գ. Պահլաւունայ ի Հռոմ զրկած պատգամա-
ւորութեան նշանակութիւնը, որչափ հնար է,
նուազեցնել, Դրայզիկի Ոթոն արքեպիսկո-
սոսին, որ ներկայ էր, հեղինակութիւնը
անկարելի ցուցնելով և անմոտէն ծաղրա-
բանելով. մանաւանդ ծնունդի և Յայտնու-
թեան ի միասին տօնուելու, բաժակին մէջ
ջուր խառնելու, թիւ պատարագի, ևն. խըն-
դիրներուն շուրջ: Այս մէջբերումէն վերջը
Հ. Աւգեր կը շարունակէ այսպէս.

«Այս ընդարձակ հատուածը մէջ բերելնուս
նպատակն է ցուցնել թէ ինչպիսի՛ անվայել և
աղայական թեթեւութեամբ պատմուած են
զանազան դէպքեր, և դարձեալ որպէս զի
մեր ընթերցողք որոշ գաղափար մը կազմեն
ամբողջ գրքին հոգւայն և գրութեան ոճին
վրայ, որ ստուգիւ հեղինակին ոչ սնուան,
ոչ տարիքին և ոչ անտիճանին կրնայ պատ-
շածիլ: Եւ ի՞նչպէս կարելի է դիտումնաւոր
մատգրադութիւն կամ մտազոյթիւն չտես-
նել երբ այս ամէնը գրելէն վերջ կը յարէ,
թէ ազգային պատմութիւնը Հռոմ զրկուած
պատգամաւորութենէն ալ անդեկութիւն
չունի... սպարպիւն վերջացած և օգուտ

չունեցած գործ մըն է եղածը. եթէ պաշտօ-
նական եղելութիւնն իսկ՝ կասկածի ներքեւ
չթողունք ազգային աղբիւրներու լռութեան
վրայ հիմնուելով. և սակայն ինքը չէ՞ր որ
վերը յիշատակեց թէ Գրիգոր կաթողիկոսի
յղած պատգամաւորութեան վրայօք Սիս
գումարուած 1327ի ժողովը կը յիշէ և այլն:
Բաց աստի բացի խմբուն հացի խնդրէն մի-
թէ ճշմարիտ չէ՞ն Ոթոնի աւանդած միւս կէ-
տերը. մի՛ թէ Մուսնի և Յայտնութիւն միա-
սին չէին տօնուեր. մի՛ թէ անջուր բաժակով
չէ՞ր հայկական պատարագը, և մի՛ թէ այս
կէտերը չէին որ դարաւոր երկար վիճաբա-
նութեանց առթիւ տուին ամէն անգամ որ
Յոյն և Հայ, Հայ և Լատին եկեղեցեաց մի-
ութեան վրայ խօսք եղաւ: Եւ մի՛ թէ բնա-
կան չէ՞ր որ Քահանայապետն ուղղակի հան-
դիսաւոր պատարագի և ամենօրեայ թիւ
պատարագի մատուցմամբ ուզեր ցուցնել Հայ
պատգամաւորաց Լատին եկեղեցւոյ ծէսերը:
Լաւագոյն կ'ըլլար անշուշտ որ հեղինակը
քիչ մը աւելի զգուշաւոր գտնուէր գէթ
խոհմութեան և հեռաւորութեան համար,
յամենայնի և ամէնուն քով շողոքորթու-
թիւն և կեղծաւորութիւն տեսնելէ, որպէս
զի ընթերցողաց մտքին մէջ ալ չ'արթնայ
նոյն յատկութիւնները բուն իր գործին մէջ
նշմարելու գաղափարը: Օրմանեան Սրբազա-
նը կը տարուքերի ամբողջ ազգային եկեղե-
ցական ժողովներ անգամ կեղծեօք և խաբե-
պատիր գործերով որակելու (Հմտ. էջ 1538
Տարսնի ժողովոյն հանգումները): Սակայն
այս ամէնուն վրայ նոյն իսկ աչք գոցել ալ
ուղեւոր, չենք կրնար զսպել արդարացի
զայրոյթ մը՝ տեսնելով որ ինչպիսի՛ յախուռն
և թիւր լեզու կը գործածէ հայկական եկե-
ղեցւոյ երկու ամենամիայլուն սուրբերը, հա-
մանուն և համապէս շնորհալի և սիրելի Ներ-
սէմներ — Կլայեցին և Լամբրոնացին — պատ-
կերացուցած միջոց. կը զեղեւի կը տատամսի
միոյն գլխուն վրայ արժանապէս բողբոլած
տեսնելու սրբութեան ճաճանչը. իսկ միւսէն
չի պատկառիր զայն բոլորովին յափշտակելու
աննուէր ձեռքով մը»:

Անմիջապէս վերջը Վերապ. քննադատ

Հայրը, ի մէջ կը բերէ երկայն կտոր մըն ալ որուն մէջ Օրմանեան լրբօրէն կը նախատէ Ս. Ներսէս Շնորհալին ու Ներսէս Լամբրոնացին, և մեր եկեղեցական պատմութեան այս երկու գոհարներուն փայլը կ'ուզէ նուազեցնել՝ ճիշտ անոր համար որ երկուքն աէ ուղղափառ եղան և Հռոմայ Ս. Եկեղեցւոյն գլխաւորութիւնը դաւանեցան ու քարոզեցին, զոր ինքն ուրացաւ...

Ասկէ վերջ այսպէս կ'աւարտէ Վեր. Հ. Աւգեր:

«Անշուշտ մեր ազնիւ ընթերցողք ներուղամիտ պիտի գտնուին եթէ մի քիչ երկարեցինք այս գրախօսականին մէջ, ոչ եթ հեղինակին կամ գործին կարեւորութիւն մը տալնու համար, — որմէ բոլորովին զուրկ է իբրեւ բանասիրական եւ անկողմնակալ գործ. այլ վրէժխնդիր ըլլալու համար մեր սուրբ Հայրապետաց նուիրական յիշատակին:

«Այսպիսի անհեթեթ բացատրութիւններ կարգալով կը սկսինք նոյն իսկ տարակուսիլ թէ Օրմանեան Սրբազանդ Ս. Ներսէս Շնորհալոյ գրութիւնները կարգացած ըլլայ, ու բնաւ կամ գէթ երբեք ըմբռնած ըլլայ թէ ինչ է երկուց բնութեանց կոչուած աստուածաբանական խնդիրը, որ այնքան ալ պարզ է եւ նոյն իսկ մի ընութիւն քարոզողներու մէջ չկայ այսօր մէկը որ ուղղապէս երկու ընութիւն չդաւանի ի մարդացեալն Աստուած, խոստովանելով զԻրիստոս կձտարեալ Աստուած եւ կատարեալ մարդ. եւ ինչպէս չպատկառիլ ենթագրելու որ Ս. Ներսէս Շնորհալին անգիտացած ըլլայ իր հաւատքին հիմնական կէտ մը, մինչ այսօրուան ամենէն տգէտ հաւատացեալ Հայն անգամ (ըլլայ էջմիածնական, ըլլայ ուղղափառ) տղայուց գիտէ, կը խոստովանի եւ կը դաւանի սրտով եթէ նոյն իսկ բերնով արտաբերութիւնը տարբեր հնչէ: Միթէ կամաւորապէս փակել չէ՞ աչքերը արեգական լուսոյն գէմ, յոկ բանաստեղծական բացատրութիւններ համարել սա խօսքերը. Բանն աննաւորն ըստ հոսքեան, եղև մարմին ճշմարտութեամբ. գիւրն պահեալ անյեղապէս, գիւն սոեալ ստղապէս:— Այն որ յաւեհ աննաւորնալսն եւ եղեյոցս արարցա-

լսն, խառնի ընդ մեզ անշխորաբար, եւ միանայ անհասարար... երկուս ասեղ զարձեայ բնութիւն, վասն ի յերկուց գոյ միութիւն, չե այն օսար ճշմարտութեան, քե չբաժանեմ յերկուս զմիմ:— Նորն Արամ հնոյն Արամայ որդիացաւ ի Կռսէ Աստուած եւ մարդ ընր խառնեցաւ, երկակին անհասարար յոյժ միացաւ եւ բնութիւն երկախանցիւրն ոչ չիտքեցաւ... սա Աստուած նոյն եւ մարդ որ մեզ ցուցաւ... եր Աստուած նոյն եր մարդ որ իցացեցաւ... զի անհոն բնութեամբ խորով ոչ մահացաւ, այլ խնով մեռաւ մարմնով մահկանացուաւ, և այն և այն: Կարդացած է արդեօք այս տողերը (և գեո այսպիսի հազարաւորները) Ազգապատու մի հեղինակը, թէ համոզուած է գեո ինչպէս իր համոզումն ըլլալ կը տեսնուի որ կարելի է մարդ հաւատայ սրտով ճշմարտութեան և բերնով անոր հակառակը քարոզէ իր բանաստեղծութիւն կամ եւս... մարդահաճութիւն. որովհետեւ խոր գիտոս կարգան (որ ընթեռնուն ի միս առցի): Այսպիսի»:

ԷՍԿԻ ՎԷ ԵՆԻ ՎԱՍԻՅԵԹԼԵՐ

(Տեղամի)

Պու կազէթա, ֆէնա ժուրնալարա գարչը գոյապիլովք մագսատըյա տինտար գաթօլիքէր թարաֆընտան թէէսիս օլունուլ պիր կազէթա իտի: Մ. Լաֆլօրի էվվէլ էմիրտէ պու կազէթանըն էսհամընտան պիր գըսմընը ալմը, սօնրատա օնտ ապօնէ օլմուշտը: Champion կազէթաըն հէր նէ գատար տա լիսանը թըֆըլիյէթտէ եազըմը պիր կազէթա իտի իսէ տէ, Մ. Լաֆլօրիսին պէօլիք բազպէթինի գազանմըշտը: Պու կազէթանըն միւտիրի տայիմա քէնտիսինէ:

— Պէօլիմէք իչուն, զէնկին օլմագ լազըմ տըր, տէր իտի:

Ատէթա պիր շիմէք բարըլտըը կիպի, պիզիմ նամուլը զէնկինին ֆիքըրիտէն պիր թէսավվուր կէչտի:

— Իշթէ պէնիմ արատըղըմ վարիս...

Պիր էլէքթրիք տիյմէսինէ բարմաղընը

պատար վէ խորամէթճիտի հուզւարնա կէլիր :

— Ժան , ըէժի իտարէսինէ կիթ , ալթմըռ
ոանթիմիք բուլլը պիր քեաղըտ ալ տա կէ-
թիր :

Ժան կիթտիքտէն սօնրա Մ . Լաֆլորի
քէնտի քէնտինէ :

— Պուռը նի՛չին էվվէլինտէն տիւշիւնէ-
մէմիշիմ . . . Դարիւ չէյ , ֆուգարաեա մա
էլ մէմուռնիյէ վասիյէթ իտէն չօգ սըր , հալ
պու քի մաթիգուաթըն մէնֆաաթընա վա-
սիյէթ իթմէք առէթ օլմառըռ սըր . . . Մաթ-
պուաթ , հէնուզ պիր խայրէթ , պիր խայր
ամէլ նազարընտա թէլլազզը օլընմառըռ սըր :
Գաթօյիք ճէմաաթընըզըն պու ֆիքրի , պու
թարզը թէլլազզըսը բէք կարիպ տիր» : — Սի-
մաը բարլայօրսը :

— Պիրիթիմ , պէնիմ պու հարաքէթիմ
թուհաթ կէօրիւնէճէք . . . պուռա չօզլարը
սէօյէհէճէք տիր . . .

Էլլէրինի օլալայարազ ,

— Հէմ պու եօլ իլէ եարաղըմ խայր ,
պիլիրմիսին հալընըզ պիր խայր տէյիլ տիր ,
չիւնքի պատէմա էվվէլինտէն ֆազլա նիւսիտէ
չըզարըլաճազ . . . տէօրթ սահիֆէ հէրինէ ալ-
թը սահիֆէլի օլաճազ . . . Պէնիմ վէֆաթըմ-
տան սօնրա տա պէն պու ալէմի խայրա չա-
լըշըռ պուլուռնաճաղըմ . . . տէր վէ կազէթայը
էլինէ ալարազ :

— Զաթէն շիմտիտէն պէն օնը զիյատէ
սէվմէյէ պաշլասըմ , եօլընտա պէյանը մէմ-
նուռնիյէթ իտէր :

Ժան ըէժի իտարէսինտէն ավտէթ իտէր :

Էմհէնիսի վարազայը ըէսմիյէյի էլինէ ա-
լարազ , բէք չօգ միւշքիլաթ չէքմէքսիզին ,
վասիյէթինի թանգիմէ պաշլար :

— Վարիսաքըմ Մաքպուաքըն ինքիւս-
ընա սարֆ իրմեք իչուն , քեաֆիյի սեքվե-
քիմի , հմլաքըմ վէ եօիայը զայը մեհգուլե-
մի «Հիւրիյիքիք Գահրամանը» կազիքսընըն
միւսիքինեք քեք ու վասիյիք իսքիլմ :

Պիր քէրրէ տահա օդուր :

— Իշթէ պու . . . օլառէ եա . . .

Խաթըրընա պիր չիւպէ վարիա օլուր :

— Վասիյէթիմին սուրէթի իսթըմալընը
տա թախտիս իթմէլի իտիմ . . . մէսէլա , վա-

րիտաթըն պիր զըսմընըն , մէճճանէն ապօնէ
գայտընա սարֆ օլուռնապընը թալէպ էյլէմէլի
իտիմ . . . տէյիլ մի . . .

Էյիճէ տիւշիւնմէքսիզին պիր չէյ եարմազ
ատէթի օլմատըղընտան , գալէմ էլինտէ
հիւքսէքտէ թութմուշ օլարազ պէքլէտիլի
սըրատա . մասանըն իւզէրինտէ պիր լամպա
կէօրէրէք ,

— Պուլտու . . . տէյի նիտա իտէր :

Օ լամպա Հիւրիյիքիք Գահրամանը միւ-
տիրի թարաֆընտան , կազէթաընա ապօնէ
օլտուզը իչուն Մ . Լաֆլորիյէ հէտիյէ իտիլ-
միշտի . . . Զօզլարըն գալլինճէ , պու հէտիյէ
ուսուլի , գօնֆէրանսլարտան զիյատէ կազէ-
թայա ֆայիտէլի օլմուշար . . . ֆազաթ պու
սուրէթլէ հէտիյէլէր վէրմէք տէ պահալը օ-
թուրուլօրսը . . . պինտէն ալէյի , թէքրար
եազմայա պաշլար :

— Պէնիմ քեք իքսիլիմ պու վարիսաքըն
օն պին Ֆրանքը , պէնեք սեմեք , վէ օնուն ես-
կի վէ եեմի ապօնիքիքին վէ «Հիւրիյիքիք
Գահրամանը» կազիքսընը օգուեանլարա
հէսիյիքիք քեվզի իքմեք իչուն գուլանըմալը
սըր :

Եազարընըն սարահէթինէ պազարազ ,

— Պու կիւն պէօյիւք պիր զէքիա էսէրի
կէօսթէրիյօրըմ տէյօրսը :

Թարիխինի գօր , իմլա էյլէր , օդուր ,
թէքրաք օդուր . . .

— Պաղը քիմնէլէր վար տըր քի մէշհուր
օլմազ ֆիքրիլէ քէնտի մամէլէքլէրինի էն-
ճիւմէնի տանիլէրէ (Academies) թէք է-
սէրլէր քի . . . միւքեաֆաթլար թէէսիս էյ-
լէսինլէր : Իշթէ պէն տէ կազէթա բիսիքի
թէէսիս իտիյօրըմ !

Միւքէմմէլ պիր իշ եարմըռ օլտուղընա
գանի օլարազ , պիր լաթիֆ թէպպէսիւմ
իլէ զարֆը գարաթըր վէ իւզէրինէ տէ իրի
հրուֆաթլա շու իպարէլէրի եազար :

Իօրի պէնիմ վասիյիքնամեք , 1910 Փետրվար

Զարֆըն իւզէրինի թէմիլի իթմէք իչուն
պիր մում եազարըլը վազըթ , Մ . Լաֆլորի
զալպինտէքի մէմուռնիյէթի հիտա իտիյօրսը :
Թամմ մանտըլա պիր խայր ամէլ եաքմըռ
օլտուղընը անլայօր վէ ֆազլա օլարազ , քէն-

տիտի իշուհն պուհ հարաքէթինտէ պիրտէ սէ-
պէսի իֆթիխար կէօրիւյօրտը :

— Իշ խուսուսընտա տալիմա պիր միւ-
թէշէպպիւս օլտուղըմ կիպի... մաթպուլաթա
վասիյէթ իթմէք խուսուսընտա տա պիրին-
ճիլլիլ իհրաղ իթմիշ պուլուհուեօրըմ... :

Յուսիւղ ւէօքիւն իւղէրինէ միւհրիւնիւ
պասար :

— Պանա իմթիսալ իտէնլէր օլաճադ...
էյի պիրիւրիմ քի չօդ քիսէլէր պէնիմ կիպի
եաքաճադ օլուրլարսա, կայէթ մէմնուն օլա-
ճադլար :

Սօն պիր տէֆա տահա զարֆը թէտզըդ
իտէր :

— Մաէթթէէսսիւֆ, բէք չօդլարը պէ-
նիմ կիպի, պու ճիհէթի խաթըրլարընա պիւլէ
կէթիւրմէլլէր :

* *

Պիր վազարը իֆթիխարլա Մ. Լաֆլօրի
սէրվէթինին ֆրանսիական վէ աթարհական-
նա խայրէթլէրէ սարֆ խիլմէք իւղրէ գուլ-
լանըլաճադ օլտուղընը պիլմէյէրէք եազմը
օլտուղը իւք վասիյէթիսամէսինի ալըր աթէշէ
աթար... բէսմի թամիլայը հավի պուլուհան
օ քեաղըտ կիւղէլլէֆազաթ ազ պիր միւտ-
տէթ տէվամ իտէն պիր ալէվ հուսուլա կէ-
թիւրիւր վէ պու ալէվին գիյասը իսէ, ալիճէ-
նապ սահիպի վասիյէթին սիմասընտան զի-
յատէ, օնուն գալպինի թէնվիր էյլէր :

Պատէհու եէնի թանգիմ իթմիշ օլտուղը
վասիյէթիսամէսինի ալըր. գասասընա կէօ-
թիւրէրէք ճիզտանը մախսուսընտա հըֆը
էյլէր :

— Շիմտիլիք պուրաճըգտա ուլու... պիր
կիւն օլուր ուլանըր վէ հէր քէսի հայրէթտէ
պրազըրսըն :

Գասանըն աղըր գարուզընը գարատըրը
վազըթ քէնտի քէնտինէ,

— Արթըր րահաթը գալպլէ էօլէպիլի-
րիմ... վարիսիմին պիւթիւն տիւնեայա թէ-
սիր խտէճէյինէ էմինիմ, տէր :

ՕՐՄԱՆԵԱՆԻ

“ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻ,, ԳԻՐԲԸ (°)

Գ.

Շատ աւելի մեկին է Ս. Իրենէոսի Լուկ-
տոնի եպիսկոպոսին վկայութիւնը, որ երկրորդ
դարուն վերջերը ապրած և երրորդին սկիզբը
(202ին) վախճանած է : Սա Ս. Պողիկարպոսի
աշակերտած է և Հոռվմ անձամբ այցելած ու
այն տեղի աւանդութեանց և պատահարներուն
լաւ տեղեակ էր : Այդ սա Աւետարանիչներու
հեղինակաց վրայ խօսելով կը գրէ այսպէս .
«Մասքեոս Աւեսարանի գրութիւնը հրա-
սակեց Եբրայեցւոց մեջ անոնց լեզուա-
ներ Պեսրոս եւ Պօղոս Հռովմայ մեջ կ'աւե-
սարանէին եւ եկեղեցին կը հիմնէին : Իսկ
ասոնց մահուրնէ վերջ՝ Մարկոս, առակեթ
եւ քարգման Պեսրոսի, ինչ որ Պեսրոսէն
պատմուած էր՝ գրով մեզ աւանդեց» (Ընդդ.
Հերետ. 311. համ. 4-7) և յետոյ (3.
3. 2) բացայայտ և որոշ վկայութիւն մը ու-
նի նոյն Հռովմայ եկեղեցւոյն Առաքելական
հիմնարկութեան ի Պետրոսէ և ասոր գլխա-
ւորութեան ամենաշքեղ զաւանդութիւն մը .
Ահա ինչ կը գրէ . «Բայց որովհետեւ շատ եր-
կար պիտի ըլլար այսպիսի մասերի մը մեջ
ամեն եկեղեցեաց յաջորդութիւնները թուար-
կել, ուստի ամենէն մեծ ու ամենէն հին եւ
ամենուն ծանօթ Պեսրոս եւ Պօղոս երկու փա-
ռաւորեալ առաքելներէն հիմնուած ու հաս-
տատուած եկեղեցւոյն՝ նոյն Առաքելներէ
ընդունած աւանդութիւնը եւ մարդկան ա-
ւեսարանած հաւատքը մեզ բերելով, որ Ե-
պիսկոպոսաց յաջորդութեամբ մինչեւ մեզ
հասած է, կ'ըմբերանենք ամեն անոն, որ ո
եւ իցէ եղանակաւ, կամ ինքնուրոյնութեամբ
կամ սնափառութեամբ կամ կուրաբար եւ
քիւր կարծեօք կը ժողվեն ուսկից որ պիտի
չէ : Վասն զի հարկ է որ Գլխաւորութեան
նոխութեանը պատճառաւ այս եկեղեցւոյն
միաբանի ամեն եկեղեցի, այսինքն աթարհի
ամեն կողմ գտնուող հաւատացեալները, վասն

զի այս Եկեղեցւոյն ամեն կողմէ եղողներու ձեռով պահուած է միշտ այն աւանդութիւնը, որ առաքեալներէն է»։ Այս ըսելէ վերջ, Ս. Պետրոսի յաջորդները կը համբէ մինչեւ Եւրոպայի ուր ժն. է ու «այս կարգաւ, կը յարէ, եւ յաջորդութեամբ Եկեղեցւոյ մէջ Առաքեալներէն սրուած աւանդութիւնը եւ նշանակութեան փառքութիւնը մինչեւ մեզ հասաւ»։ Նոյն դարուն հռչակաւոր է Գայիոս Հռովմայ Եկեղեցւոյն Երէցի վկայութիւնը։ Ուստի Կատափուկացւոյ աղանդի պաշտպանին Պրոկիլի զէմ՝ Պետրոս եւ Պողոս Առաքելոյ գերեզմանները կը մասնանշէր։ Ահա՛ ինչպէս կը պատմէ զայս Եւսեբիոս ըստ հայ. Թարգմանութեան. Պողոսի հասաւ գլուխն անդէն ի նմին Բաղաբի (ի Հոմ) եւ Պետրոս եւ նախաշեցաւ գլխովայր, ըստ ասելոյ պատմութեանցն, եւ հաստատեալ զնոյն պատմութիւնն անուանաւ այս Պետրոսի եւ Պողոսի. ունի եւ դաւ մինչեւ ցայսօր ժամագնակի գիրքն որ անդէն... ի ժամանակի իբրեւ գուպարած եղեալ մահաւոր ընդ Պաւղոսի՝ այն որ եւ վերակացու աղանդից Փոխապաւնոց, զայս ինչ ասաց նա (Գայիոս Երէց Հռովմայ) վասն տեղեացն, որ եղեալ են ի նոսա մարմինք սուրբ առաքելոցն, առդ եւ ասէ ունիս ցուցանեցաղբութիւնն առաքելոցն, զի երբ կամիս երթալ զու ի Բեսիկոնիս (ըստ յոյնիմ Վասիլիոսի լատ. Vaticanum), կամ ընդ հանապարհն որ հանէ ի կողմանս Ասիայ՝ գտանես դու գլխաղբութիւնն նոցա որ ուղղեցին զայս Եկեղեցի, զի ի միում իսկ ժամանակի վկայեցին նոքա, երկուքին ի միասին (Եւս. Գիրք Բ. Գլ. 25)։ Կը բաւեն այս վկայութիւնները Օրմանեանի սնիրաւ երկրպայնքը ստած ըլլալու համար. կրնայինք աւելցնել տակաւին ուրիշ վկայութիւններ թէ՛ այս առաջին դարերէն եւ թէ՛ յաջորդներէն, յորս նոյն աւանդութիւնը միշտ աւելի շեշտուած է, Ուրոյնէսի, Ս. Կիպրիանոսի, Պետրոսի Ազեքսանդրացւոյն, Կրեմայ Ազեքսանդրացւոյն, Օրատորի, Հեկեղիքոսի, Հերոնիմոսի, Աթանասայ, Օգոստինոսի եւ այլոց սնթիւ վկայութիւնները կեցեր են, որոնց պիտի կարենայինք աւելցնել նաեւ մեր Հայ

Եկեղեցւոյ ո՛չ նուազ հեղինակաւոր եւ բացորոշ ձայնակցութիւնը, որմէ կը տարածայնի եւ կը խորշի բնականաբար Օրմանեանի Հայոց Եկեղեցին։ Կրնայինք այս ամէնուն վրայ խճողել նաեւ հեթանոսներու, ուրացողներու ալ վկայութիւնը, եւ մանաւանդ ցայսօր ի Հռոմ պահուած եւ նոյն իսկ վերջերս անհերքելիօրէն ստուգուած հնախօսական յիշատակարանները, սակայն հարկ է թողուլ այս ամէնը ժամանակ ունենալու համար խօսելու Օրմանեանի շատ մը ուրիշ մտար հախաբառութեանց վրայ, որոնց թիւը գոյնաւորաբար շատ ստուար է։ Հաճոյքով մանաւանդ մէջ պիտի բերէինք Հայ Եկեղեցւոյ վկայութիւնները, որոնք Հռովմայ Աթոռ Ս. Պետրոսի Աթոռ կը դաւանին, Հռովմայ Հայրապետները նոյն Առաքելապետին յաջորդները կը քարոզեն, ի Հռովմ նոյն Առաքելոյն գերեզմանը կը հռչակեն։ Սակայն ասոնք եւ նմանները ուրիշ ստիժա պիտի հարկադրուինք գործածել, ուստի զանց կ'ընենք Բայց չենք ուզեր թողուլ Տէրութեան զգալի Օրատորի վկայութիւնները, որոնք այն ժամանակի հերետիկոսաց զէմ գրուած ըլլալուն՝ Օրմանեանի ալ շատ կը յարմարին եւ կ'առաջնորդեն մեզ վերջին խորհրդածութեան, որով կ'ուզենք փակել այս Գլխոյն քննադատութիւնը, այսինքն Եկեղեցւոյ մը առաքելականութեան պայմաններուն, որոնց վրայէն լուսնայն կ'անցնի։ Լսենք ուրեմն թէ ի՞նչ կ'ըսէ Եկեղեցւոյ ու քրիստոսական հաւատքի հռչակաւոր Ջատագով Տէրութեան զգալի յոս երկրորդ դարէն, յորում ապրեցաւ (160-222/3)։ Նքէ երբեք (գաւառութիւններ մը) յանգցին զիրենք առաքելական դարուն կցել Առաքեալներէ աւանդուած երեւոյթաւ համար... Կրնանք բնել, բո՛ղ մեզսեղ զնեն ուրեմն իրենց Եկեղեցեաց ծագումը. բոլ պարզեն իրենց եպիսկոպոսաց կարգը, որ այնպէս յաջորդութեամբ շարակցուած ըլլայ սկիզբէն. ցուցնեն քի իրենց առաջին եպիսկոպոսը հաստատուած ըլլայ առաքեալներէ կամ առաքելական անձինքներէ. որոնք Առաքելոց միութեան մէջ յարասեւած ըլլան եւ անոնցմէ մին իրենց նախորդը եղած ըլ-

լայ։ Վասն զի առաքելական եկեղեցիները այսօր կերպով եւ որ եպիսկոպոսաց ցանկը մեջսեղ կը դնեն։ այսպէս Զմիւռնիացւոց եկեղեցին ունի զՊողիկարպոս Յովնաննէսէ դրուած։ Հռովմեացւոցը կը ներկայացնէ զԿղեմէս Պետրոսէ դրուած։ Եւ այսպէս ուրիշներ ալ իրաւամբ մեջ կը բերեն առաքելներէ հաստատուած եպիսկոպոսներ, որոնք առաքելական սերմին փոխադրողներն են։ Թող հերեթիկոսներն ալ այդ տեսակ բան մը յերկրեն, (ճշմարտութեան դէմ) հայհոյելէն վերջ իրենց ի՞նչ բան չի բուլատուիր։ Բայց յերկրելու ալ ըլլան չպիտի կարենան դիտումնին առաջ տանիլ։ Վասն զի նոյն ինքն իրենց վարդապետութիւնը Առաքելականին հետ բաղդատելով ունեցած տարբերութենէն եւ հակասութենէն բարձրագոյ պիտի շեշտէք եւ ո՛չ Առաքելոյ մը, ո՛չ ալ առաքելական անձի մըն է։ Վասն զի Առաքելները իրարմ տարբեր բան չպիտի սորվեցնէին եւ ո՛չ առաքելական անձինք անոնց հակառակ վարդապետութիւն մը պիտի հրատարակէին՝ մնալով այդ անոնց գործ՝ որոնք Առաքելներէ սորված ըլլալով մեկեղ տարբեր եղանակաւ բարոգեցին։ Այս եղանակաւ ուրեմն պիտի հանչցուին այն եկեղեցիները, որոնք քաղես իրենցմէ տաս վերջը եկած ըլլալուն համար՝ Առաքելներէն կամ առաքելական անձինքներէն մեկը իրենց հիմնադիր չեն ցուցներ, սակայն միեւնոյն հաւատքի մեջ միահաւան գտնուելով ո՛չ նուազ առաքելական կը յորջորջին իրենց վարդապետութեան ազգակցութեամբը։ Բայց (առաքելական վարդապետութեան չհետեւող եկեղեցիք) ո՛չ են (առաքելական), ո՛չ ալ կրնան ցուցնել քեզ ըլլան ինչ որ չեն, եւ ո՛չ կ'ընդունուին ի խաղաղութիւն եւ ի հաղորդակցութիւն ուրիշ ո եւ է կերպով առաքելական եղող եկեղեցիներէ, վասն զի խորհրդոյ տարբերութեան պատճառաւ ոչ մեկ կերպով առաքելական են։ Հոս կենանք վայրկեան մը։ Կ'արժէ քանի մը նախադասութիւնները երեւան հանել եւ շեշտել։ 1. Հստ Տէրութեան հետ առաքելականութեան համար չի բաւեր նիւթականօրէն հիմնուած ըլլալ Առաքելներէ

կամ անոնց յաջորդած ըլլալ։ հաստ 2. հարկ է Առաքելոց վարդապետութեան մէջ յարատեւած եւ անոնց հաւատքը անաղարտ կերպով պահած ըլլալ։ այնպէս որ 3. հաւատքի նոյնութիւնը կամ ազգակցութիւնը Առաքելական վարդապետութեան հետ՝ իրաւունք կու տայ ամէն եկեղեցւոյ առաքելական ըսուելու, եւ ըստ այսմ 4. կրնան շատ վերջ հիմնուած ըլլալ եկեղեցիներ, սակայն Առաքելոց վարդապետութիւնը, հաւատքը ժառանգելով առաքելական կ'ըլլան եւ կ'ըսուին։ մինչդեռ ընդհակառակն 5. Առաքելէ մը իսկ հիմնուած եկեղեցի մը՝ Առաքելոց հաւատքէն չեղելով առաքելական կոչուելու իրաւունքն ալ կը կորսնցնէ։ Ուստի իրաւ չէ թէ միայն առաքելական ծագումը... ամեն երեսունեայ եկեղեցիներէ կը պահանջուի, որպէս զի Քրիստոսի՝ Եկեղեցւոյ երկնաւոր հիմնադրին հետ միացեալ եւ կապակցեալ ըլլալնին հաստատուի։ Ժազու մը չի բաւեր, հարկ է առաքելական շարունակութիւնը հաւատքի միութեամբ, ստանց որոյ առաքելականութիւնը խզուած եւ առաքելական ծագումը ուրացուած կ'ըլլայ։

(Շարունակելի)

ԼՈՒԻ ՎԵՕՅԵՕ

ՊԱՐԱՊՈՒՐԴԻ ՄԵՋ

(Շար.)

Բայց այս քրքիջը արգելք չէր ըլլար բնաւ Լուի Վեօնոյին աղօթքի միմունջին։ Արձակուրդը բանթող է, գործադու չէ։ Գործադու կ'ըլլար եթէ դիպակցէր հոգւոյ չեմ գիտեր ի՞նչ ծուլութեան և Աստուծոյ առջև խոժոռադէմ կացութեան մը հետ։ Մեր օրերը հնարուած է բազկածալ գործադուլը, կու գամ առաջարկելու ձեզի, Լուի Վեօնոյի առաջնով, ձեռնամաճ արձակուրդը։

Եթէ գիտնայիք ասոր ո՛րչափ գուարճալի ըլլալը։ Բանը դձեղ թող չգայթակղեցնէ որովհետեւ զայն կը բացատրեմ։ Եթէ տեղեանք ըլլայիք այն խորունկ, գողար, քաղցրաժըպիտ ուրախութեանը, զոր կը ճաշակէր Լուի

Վէօյեօ մասնակցելով գեղջկական արարողութեանց և ծէսերուն, ժամերգութեանց և սօնախմբութեանց, որոնց բարեպաշտիկ և սրտայայտ երեւոյթ մը կուտար գիւղի շրջանա՝ կը: Արձակուրդի ատեն միշտ ներկայ կ'ըլլար գտնուած տեղւոյն եկեղեցւոյն երեկոյեան ժամերգութեան, և «աւելի ախորժ կը զգար սաղմոս երգող կամ երգատող ժողովրդապետի մը ճաթած ձայնէն, քան ամէն թեթեւ խօսակցութիւններէ և խորիմաստ տրամաբանութիւններէ»: Լուի Վէօյեօ՝ երեկոյեան ժամերգութեան ատեն. ի՞նչ գեղեցիկ նկարագիր: Կ'ենթադրեմ զինքը տեսնել. իր խոշոր աղօթագիրքը ձեռքը, խոշոր ականոցը քթին վրայ՝ կը սաղմոսէ: Կարծես գիւղին դասապետն է որ զրակալի զինքն իջած՝ հաճեր է համեստօրէն խառնուիլ հաւատացիւց բազմութեան հետ: Բայց ասկէ լաւագոյնը կայ, որ է Լուի Վէօյեօ թափորի մէջ. և ինք միայն կրնայ զայս նկարագրել: Տեսարանը Բլումպէտի մէջ է. Ս. Հաղորդութեան տօնին օրը «թափորին կը մասնակցէին շատ մարդիկ, բոլոր ջրհանկիրները զինեալ էին, բոլոր տղաները փոքր դրօշակներ բռնած էին, բոլոր երեքէն մինչև հինգ տարուան աղջիկները սպիտակ պատմուճառներ, կապոյտ ժապաւէններ կը կրէին... Երկու հոգի յատկապէս յուզեցին զիս. ջրհանկիրներու ութնամեայ մէկ տասնապետը և վեցամեայ թմբկահար տղայ մը: Երեսնապետը գողգոջ ձեռքով սուրը բռնած էր և դողդոջ ոտքով քայլաչափ կու տար: Թմբկահարը կը զարնէր փոքրիկ կատղածի մը պէս՝ միշտ ձայնակցելով: Այս պարզ եղելութիւնները, որ տեղի կ'ունենային Աստուծոյ շուրջը, արցունքա կը յուզէին»: Այս ամէն բաները կը վայելէ իբրև քրիստոնեայ և իբրև գեղարուեստասէր: Անշուշտ կը հիանաք, պարոններ, այն էջերուն վրայ, ուր Շաթոպրիան և Լամարգին բանաստեղծօրէն կը նկարագրեն քրիստոնէական տօները, Լուի Վէօյեօ ալ ունի նոյնպիսի էջեր: 1886ին, Մընընդեան աւտոն կը գրէր հետեւեալ նամակը. «Ներկայ եղայ ամբողջ ժամերգութեան և չեմ գիտեր ինչո՞ւ համար բոլոր կեանքս չեմ նուիրեր Սաղմոս երգելու, որովհետև և ոչ

մէկ տեսակէտով ասկէ գեղեցիկ բան մը կըրնամ գտնել... Հոն խելամուտ կ'ըլլայ մարդ լաւ քաղաքավարութեան, ընտիր գրականութեան, ազնիւ սիրոյ, նկարելի օդ մը կար: Լուսին մը՝ շոգիով սքողուած, ոչ թէ ծածկուելու համար, այլ թողլու համար որ երեւան աստղերը, որոնք կը ցոլային գոհունակ աչքերու պէս. բոլոր ծառերը՝ բիւրեղի փոշիով պատուած. երկիրը՝ չոր և քայլերու տակ զուարթօրէն դարգափուն. բայց ցուրտ՝ այնչափ միայն, որչափ պէտք էր այս հրաշալիքները յառաջ բերելու համար: Այսպէս ըլլալու էր Փառքի բարձունքի գիշերը»: Ահ, իրեն որչափ երջանկութիւն էր այս հանգստեան ժամերուն մէջ հաւատքի կեանքը ապրիլ և զայն ցոյց տալ: Պարոններ, թերեւս դուք ձեր փոքրութեան պատճառաւ չէք պիտի այս բաները, բայց օր մը չէ օր մը պիտի գիտնաք: Վէօյեօ հակառակորդ եղաւ ազատական կաթողիկէութեան: Գիտէք ի՞նչ է ազատական կաթողիկէն: Մարդ մըն է որ կը վախնայ, Զուգեր գրգռել, կը սիրէ կրակարանին անվրդով անկիւնը և փոքր մատուռներու դռնիակ անկնդրութիւնը: Աշխարհի այլափառ վարդապետութիւնները քրիստոնէական հաւատքին հետ կը հաշտեցնէ: Աւետարանին ճակտին վրայ կը դնէ զգուշաւորութեան շիկնումը, որ իր ամօթղած այտերը կ'երանգէ: Լուի Վէօյեօ պիտի ձաղկէ վարդապետութեան մէջի մարդկային նկատումը՝ ինք նախ իր կեանքէն վտարեց բարեպաշտութեան մէջի մարդկային նկատումը: Խաչին նշանը անգամ մը որ վերահաստատուեցաւ իր ճակտին վրայ, ճառագայթեց, փայլատակեց, ինչպէս կը ճառագայթէ կը փայլատակէ եկեղեցիներու բարձունքը:

Պարոններ, դուք ինքնին հետեւութիւն պիտի հանէք: Աստուծոյ հանդէպ ունեցած պարտքերնու մասին պարտաւորդ չկայ, եւ ո՛ւր որ երթաք ձեր քաղքին կամ գիւղին մէջ, պիտի ըլլաք, Վէօյեոյի բառերով ճակատարաց կարողիկէ:

(Շարունակելի)

ԵՐԹՆԵԱԿ ՔՐԻՍՏՈՍՆԵՒ

ՏՕՆԱՅՈՅՑ

Սեպտեմբեր 14	†	Կ/ր. դ/վ. Խաչվերաց
15	†	Բշ. ած. Տօն Խաչի: Մեռելոց
16		Դշ. ախ. Տօն Եկեղեցւոյ
17		Դշ. ըմ. » »
18		Եշ. ըմ. » »
19		Ուրբ. գմ. » Խաչի:
20		Շր. զկ. » »

ՍՈՒՐԲ ԱՆՓՈՆՍՈՍ ԼԻԴՈՒՈՐԻ

Տօնք՝ Զ Յօղոսոս

(Շար.)

Այն միջոցին, յօրինեց իր Կարգին վերջնական կանոնը, զոր կոչեց մեր առաւանդային Փրկիչը: Յետոյ իր ընկերներուն ուղղեց արտառուչ բանաբանութիւն մը, որուն մէջ անոնց կ'ազդէր որ, իրիւ աշակերտ Յիսուսի Քրիստոսի, նմանին անոր համանաւեր սղջակեցին, և իրենք զիրենք ընծային իրիւ զոհ հազւոց փրկութեան համար, խոստանալով ճշդիւ պահել իւրենց առաջարկած կանոնը: Այդպէս 1742, Յուլիս 21/ին, Սուրբ Լուսինի թեմին մէկ խեղճ մատուռին մէջ, Ս. Մարիամ Մագդաղենացիին, իրենց Միաբնակութեան պաշտպանին երկույն ժամերգութիւնը երգելէ յետոյ, ուխտագրութիւնին ըրին, որ, ազատութեան, ողջախոհութեան և հնազանդութեան եւրոպական ուխտերէն զատ ուրիշ երկու ուխտ ալ կը պարտաւորէր. առաջինը, բնաւ չընդունիլ, Միաբնակութեան գութա, պատիւ, պաշտօն կամ հաս, բայց եթէ Ս. Քրիստոսյանքին կամ Ընդհ. Մեծաւորին որոշ հրամանաւ. երկրորդը, ցմահ Կարգին մէջ մնալ և անօրինում չենդրոյ, եթէ ոչ Ս. Քրիստոսյանքին կամ Ընդհ. Մեծաւորին Ապա եղբայրները ձեռք զարկին Ընդհ. Մեծաւորի ընտրութեան, միաձայն հաւանութեամբ ընտրուեցաւ Այվանսոս:

Կը մնար նոր հաստատութեան վաւերացումը ընդունիլ Ս. Աթոռէն: Բենեդիկտոս ԺԳ. հասուն քննութեան մը վերջը հաստատեց զայն 1749 փետրուար 25 թուակիր Կոնգրակով, միայն մեր աստուածային Փրկիչ (Sauveur) անունը փոխեց մեր աստուածային Փրկարար (Rédempteur) անունին, զանոնք ուրիշ Միաբնակութեան մը կանոններէն համար: Այնուհետեւ Կարգը սկսաւ արագօրէն յառաջադիմել:

Այվանսոս իր ասէն ընկերներէն աւելի ճշգրտութեամբ կը պահէր իր Կարգին կանոնը: Եւ ժողով երբ տեղեկանալ իր խիստ ձուլականքին և ծովերուն ու մեռուցումներուն չի կրնա. չհարցնել թէ ինչպէս կ'ապրէր: Կը շատանար քիչ մը ապրելով, բոլոր մը հաջով ու մէկ քանի միւրգով, որմէ կը հրաժարէր շաբաթ և Տիրամօր տոներուն նախընթաց օրերը: Ան-

ընդհատ ծանր քուրճեր կը կրէր: Կանոնէն օրոշուած տղթքի ժամանակէն զատ առատուն կանուխ կ'էլէր կրօնի մեծ ճշմարտութեանց վրայ մտածելու համար: Իր տղթքը, պայտէս բնած, բնաւ չէր գաղթեր, չէր ընդհատեր: Իր բոլոր գործերը կը նուիրէր Աստուծոյ փառքին, որուն ստեպ կ'ազդէր իր սիրար պաշտպան տղթքներով և սիրոյ վառ հոգեւորներով: Երբ կը պատարագէր կամ ժամերգութիւն կ'ըսէր, բարեպաշտութիւն և շինութիւն կը ներշնչէր: Անխնայ եւանգելիստ և փութոյ կը կարգաւորէր Կարգին գործերը և կը հազար անոր պիտոյրները: Կը ջանար առգործել իր եղբայրները սիրով կրօնքի, խմարհոյսութեան վերջապահութեան, նմանելով աստուածային Փրկարարին որուն անունը կը կրէին: Չանոնք զարմանալի կերպով կը սիրէր և տմէն բանէ առաջ անոնց պիտոյրներով կը զբաղէր: Հիւանդները կը խնամէր մայրաբար:

Որովհետեւ իր Կարգին գլխաւոր նպատակն էր քարոզել այն գեղջուկ խեղճ Ժողովուրդին, որ տղթի անգին ցրուած էր գաւառին մէջ անոք անօգնական, իր կարեւոր գրազման նիւթ բրաւ ամբողջ երեսուն տարի այցելել յաղաւորութեան բոլոր գաւառները, քաղաքները և գիւղերը, տղոց քրիստոնէական սորվեցնելով, խոստովանանք յսկով և Ժողովրդեան քարոզելով: Երբ հասնէր տեաներ քարոզութեան տեղը, Կուսամօր Պիմանեան և ուրիշ տղթքներ կ'ըսէր, Երկրից օրհնութիւնը նոյն տեղանց վրայ հրաւիրելու համար: Ապա կ'իջար գլխաւոր եկեղեցին, և Ս. Խորհուրդին երկրպագելէ յետոյ բնւ կնէր, և ամենառաջադական կերպով կը յորդորէր Ժողովուրդը որ օգուտ քաղէ հետապայ օրերու հոգեւոր հրահանգներուն շնորհքներէն:

(Շարունակելի)

ՀԱՌԵՆՈՐ ՄՏԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ՆՍԱՆՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻՒՒՂԻՆՆԵՐ“ ԳՐԶԷՆ

Գիրք Ա.—Ի. ԺԳ.—Փորձութիւններու ղեմ կենալու վրայ (Շար.)

Սակայն փորձութեան սխալում անկող զղիւստաբար պիտի ե հսկել. վասն զի այն անկող աւելի դիւրաւ կը շարժուի բշխման, երբ բնաւ քոյ չի տուի որ մեքի պնեկն ներս մեկն. այլ սեւեկն դուրս, հազիւ քի բախել խեղ զիւստորի:

Ասոր համար մեկ մը ըսաւ.

Ի սկզբան ղեմ կեցիր, ուսացած դեղն անօգուտ է: Որովհետեւ նախ և առաջ պարզ մտածութիւն մը կը ներկայանայ մեքի, ապա զօրաւոր երեւակայութիւն, յետոյ համարութիւն և շար շարժում և հաւանութիւն:

Եւ այսպէս անագորոյն բշխման կամաց կամաց ներս կը մեկն յոյսովին, լաւի որ խեղ ընդդիմութիւն չըլլար ի սկզբան:

Եւ որչափ որ մեկ մը աւելի դանդաղ շարժի դիմադրելու, աշխարհ յիմեան աւելի կը սխալանայ անկող օր և բշխման խեղ պիտի կը զօրանայ:

ՍՈՒՐԲ ՍԻՐՏ ՅԻՍՈՒՍԻ

ՓԼՈՒՆ Պ.

(Շար.)

Սուրբ Սրբի ջիւղեւանդութեան վախճանը

3. Նմանողութիւն

Հ. Ի՞նչպէս պիտի աշխատինք նմանելու մեր Տիրոջը :

Պ. Շարունակ մտածելով այն առաքի- նութիւնները, որոնց այնքան կատարելագոր- ծուած տիպար և օրինակ մըն է ՅԻՍՈՒՍԻ Ս. Սիրտը :

Հ. Ո՞րոնք են ՅԻՍՈՒՍԻ Ս. Սրտին այն առաքինութիւնները որոնց մասնաւորապէս կը պարտինք նմանիլ :

Պ. Իր խոնարհութիւնն ու իր քաղցրու- թիւնը. ՍՈՐՎԵՑԷ՛Ք ԻՆՇՄԷ ԶԻ ԵՍ ՍՐՏՈՎ ԶԵՁ ԵՄ ԵՒ ԽՈՆԱՐՀ (Մատթ. ԺԱ. 29). իր համբերութիւնը, իր եղբայրական սէրը, իր եռանդը, իր հնազանդութիւնը. «ՀՆԱԶԱՆ- ԴԵՑԱԻ՛ ՄԻՆՉԵՒ ԻՍԿ ՄԱՀՆ ՅԱՆՁՆ ԱՌ- ՆՈՒԼ, ԵՒ ՆՈՅՆ ԻՍԿ ԽԱԶԻ ՄԱՀԸ» (Փիլ. Բ. 8). իր անալալ համակերպութիւնը զին- քը զրկող իր երկնաւոր Հօրը կամքին հետ. «ՀԱ՛ՅՐ ԻՄ, Ո՛Չ ԻՄ ԿԱՄՔՍ, ԱՅԼ ՔՈՒ ԿԱՄՔԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻ» (Մրկ. ԺԴ. 36) :

Հ. Ի՞նչպէս պիտի կարենանք նմանիլ մեր Տիրոջ առաքինութիւններուն :

Պ. Այս շնորհքը մեծաւ թախանձանօք հայցելով ՅԻՍՈՒՍԻ Ս. Սրտէն եւ ի սէր Ի- րեն՝ աշխատելով շարունակ այս Ս. հրա- հանգին :

Յօդ. Բ. Յիսուսի քաղաւորութիւնը
ընկերութեան մեջ :

Հ. Իր ընկերային թաղաւորութիւնը մեր մէջ հաստատելու համար ի՞նչ կը խնդրէ Տէրն մեր :

Պ. Կը խնդրէ որ հրապարակաւ եկեղեց- եաց մէջ կատարուի Ս. Սրտի Զերմեանդու- թիւնը, խորաններ ու եկեղեցիներ նուիրուին իր Ս. Սրտին, որ մարդիկ ի գործ դնեն այս բարեպաշտ և իրեն հաճելի Զերմեանդու- թիւնը թէ՛ անհատաբար, թէ՛ իրենց ըն- տանեաց մէջ և թէ՛ ամբողջ հասարակու- թեամբ եւ ազգովին, ի նշան հանրային սի- րոյ առ երկնաւոր Փրկիչն մեր :

(Շարունակելի)

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ Ք

Մեծն Կոստանդիանոս և Քահանայու- րիւնը. — Կոստանդիանոս Մեծ այնքան խո- րը թափանցած էր քահանայական աստիճա- նին բարձրութեան՝ որ կրօնքի ու բարոյա- կան խնդիրներու մէջ կատարեալ հպատա- կութեամբ ու գրեթէ կուրօրէն կը հետեւէր անոնց խորհուրդներուն :

Արիտոյի հերետիկոսութեան դէմ գումար- ուած Նիկիոյ Ժողովէն չուրջ մէկ ամիս ա- ռաջ ինք Նիկիա գացած ըլլալով, շատ մը Արիոսական եպիսկոպոսներ իրենց պաշտօ- նակից քահանաներու վրայ անոր ամբաստա- նագրեր տուած էին. ինք այդ թուղթերը լուրջ ու ցուրտ կերպով ընդունելէ վերջ կը կապէ զանոնք լաւ մը ու կը կնքէ, և հրա- ման կ'ընէ որ անոնք պահուին մինչեւ որ կարգալու ատենը գայ, Ժողովին օրը ուրեմն բերել կուտայ իր առջին այն յիշատակա- զրերը ու հանդիսապէս կ'այրէ եպիսկոպոս- ներու ներկայութեանը, ապահովցնելով թէ ինք տող մը անգամ կարգացած չէր անոնց մէջէն : «Աստուծոյ մրայն կը պատկանի, կը յարէ, զձեզ դատաւարտելը կամ արձակելը. իմ մասին, որ ասանց արքայան բաներու մէջ իշխանութիւն ունենալու սոսկ մարդ մըն եմ, այո՛, ես ընաւ չպիտի յանդգնէի դա- տելու ա՛յնպիսի տնձեր, զորոս Աստուած դրած է նոյն իսկ զմեզ գատելու համար» :

Կոստանդիանոս ալ ներկայ եղաւ այդ հոչակաւոր Ժողովին, ու երբ սրա՛ն մտաւ կայսերական ծիրանիով, տոքի վրայ մնաց մինչեւ որ միւս եպիսկոպոսները չազաչեցին որ նստէր, ու միեւնոյն ատեն համբուրեց Լիկինիոսի հալածանայ պահուն խոստովա- նողներու տաացած վէրքերը :

Սոյն բարեպաշտ կայսեր հաւատքն ու սու քահանայութիւն տաճած յարգանքը ո՛րն աստիճան մեծ էր՝ որ կ'ըսէր. «Եթէ երբէք Տիրոջ մէկ քահանան ոճրի մէջ իսկ յանկար- ծակիի բերէի, անմիջապէս կը վազէի զանի իմ վերաբերուիմ ծածկելու համար» : Ի՞նչ գեղեցիկ դաս այն զեղծ միտքերու համար, որոնք թուք ու մուր կը ժայթքեն Քահա-

նայութեան երեսին՝ մէկ քանի մասնակի ան-
ձերու տկարութեանց համար, և անհատա-
կան մէկ սխալը նիւթ կ'ընեն ընդհանուր
զրպարտանքի:

ՆՅԱՆԱԼՈՐ ԿՈՂԵՐ.— Աշխարհիս աշա-
ղուրկ հոգակաւոր անձերը կ'ապացուցանեն
թէ կուրուծիւնը անմագլցելի դժուարութիւն
մը չէ կեանքի յաջողութեան մէջ: Աչազուր-
կըն Հոմերոս հերոսներու և աստուածոց վրայ
գեղեցիկ առասպելներ կը բանահիւսէր: Միւ-
տոն Երկինքի և դժոխքի վրայ հիմնալի կեր-
պով դիւցազներգեց: Հէլէն Քէլլըր, այդ ե-
ղական կին արարածը, ստեղծագործութեան
հրաշք մըն էր: Ծօն Հէրէշօֆ, արագըն-
թաց նաւերու հնարագէտ ճարտարպետը, կոյր
էր, ինչպէս նաև Անգլիոյ մեծանուն անտե-
սագէտը, Հէնրի Փօսէթ: Լուի Պրէլ կոյր ըլ-
լալով անպնահատելի ծառայութիւն մը մա-
տոյց աչազուրկներուն՝ ընթերցանութեան իր
նորահնար գիւտովը: Ծերակուտական պեր-
ճախօս բեմասացը, Կօր, աչազուրկ էր: Ա-
չազուրկ էր նաև Ծօղէֆ Ֆիւլիցըր, մեծա-
նուն լրագրապետը և հիմնադիրը «Նիւ Եօրք
Ուըրլա»ին: Ուրիշներ ալ կան, ասոնցմէ
նուազ տաղանդաւոր ու անուանի, որոնք
համբերատար յարատեւութեամբ և քաջու-
թեամբ փայլուն դիրքեր կրակեցին իրենց ա-
պրած միջավայրերուն մէջ. և մեծ ծառայու-
թիւններ մատուցին զիրենք շրջապատող հա-
սարակութեան:

Եթէ համեմատութեան եզր մը քաշելու
ըլլանք աչազուրկներու և տեսողութեան ըզ-
գայարանք ունեցող անհատներու միջև, պի-
տի տեսնենք որ աչազուրկները գերազանցա-
պէս օգտակար քաղաքացիներ եղած են ի-
րենց բնավայրին: Բնութիւնը կարծես զըղ-
ջալով այս մարդոց վրայ կատարած աղէտալի
այցելութեան համար, ուզած է փոխարինու-
թիւն մը ընել՝ անոնց միւս կարողութիւննե-
րը սրելով և անհաւասարալի աստիճան զար-
գացումի ընդունակ դարձնելով:

Ասոնց համար իրաւամբ կրնայ ըսուիլ.
«Աչք չունին, բայց կը տեսնեն...»

Երկիցեքն ինկող քաղաք.— Սպանիոյ մէջ,
Վալէնցիա քաղաքին մօտ Ալքօչէլ գիւղը իր

շուրջի արտերով հրոյ ճարակ եղաւ երկին-
քէն ինկող մեծ քարով մը:

Օգոստոս Ղին, կէս օրէն անմիջապէս վերջը,
անամպ երկինքէն յանկարծ մեծ հրապուռդ մը
ինկաւ: Հազարաւոր հրացաններէ արձակուած
ճարճատիւններ լսուեցան միջնոլորտին մէջ և
բոցեղէն լեզուներ սկսան ճարակիլ ամէն
կողմ: Երկնաքարը մխուեցաւ երկրին խո-
րերը:

Բոլոր շրջակայ իրերը բռնկեցան և մէկ
ժամուան մէջ տուններ, յարդի դէղեր, ծառեր
և արմտիքի հունձքերը ծխաշունչ և ածխա-
ցած փճացան: Ալքօչէլի ամբողջ բնակչու-
թիւնը այդ վայրկեանին երկու մղոն հեռու
է իւղեցին դացած էր հոգեհանգիստի պատա-
րագին ներկայ ըլլալու: Եթէ այսպէս չըլլար,
կեանքի կորուստը ահագին պիտի ըլլար:
Դարձեալ հինգ անձինք այրուեցան:

Երկնաքարին Ալքօչէլի մէջ ինկած ատեն
միաժամանակ մօտակայ Տէնալիթէս և Կուար-
թիչ գիւղերու վրայէն սարսափելի և ամպո-
րոտ մրրիկ մը անցաւ, երկու լիտր ծանրու-
թեամբ նարինջի մեծութեամբ քարերու կար-
կուտ մը տեղացնելով յիշեալ գիւղերու վրայ:
Տեղ տեղ, այս քարերը հինգ մասնաչափ
թանձրութեամբ դիզուած էին: Այս երեւոյ-
թէն վերջ երկու ժամ շարունակ միջնոլորտը
լեցուած էր ծծմբային գարշահոտութեամբ
մը:

Հսկանքը:— Հսկայ. մի՛ զարմանաք,
դուք, ես, մենք ամէնքնիս հսկայ ենք —
ձերեւ աչքին, կը հասկցուի: Կառապան մը
հետեւեալ պատասխանը տուաւ ձերեւ ա-
չապահի մասին իրմէ տեղեկութիւն խնդրող
անձի մը:

— Զիւն աչքը շատ խոշոր է: Ուստի
ձին առարկաները մեր տեսածէն երկու կամ
երեք անգամ աւելի մեծ կը տեսնէ: Ասոր
համար ան այնքան յաղթամարմին և ուժեղ
ըլլալով հանդերձ մեղի կը հպատակի: Զմեղ
երկպատիկ, երեքպատիկ մեծ կը տեսնէ:
Ընդհակառակն մեծ գազանները, առիւծները
օրինակի համար, որոնց աչքերը մանր են, և
որոնք զմեզ մեր իսկական հասակով կը տես-

նեն, ատանց դեղեւելու վրանիս կը յարձա-
կին:

Աչքի խոշորութիւնը — և անկէ առաջ ե-
կած ծայրայեղ խոշորացումը — կը բացատրեն
այն խօլ սոսկումները, որոնց կ'ենթարկուի
ձին երբ առջեւը ելլէ ո՛ր եւ իցէ առարկայ
մը որուն ընտելացեր չէ:

Ոչ ոք մեծ կ'երեւի, կ'ըսէ առակը, իր
սենեակի սպասաւորին. գոնէ մխիթարուինք
մտածելով որ մենք ամէնքնիս ալ շատ մեծ
ենք կառքի ձիերուն առջև:

ԳԱԹՕԼԻԲ ՄԵՉԶԷՊԻ ԷՍԱՍԼԱՐԸ (*)

(Տեւամի)

— Ճէնապը Հագգ հէր շէյի քէնտիսի
խալը իթմիշ օլտուղը վէ հէր շէյին մուհա-
ֆըղը պուլընտըղը հասէպիլէ, հէր շէյին սա-
հիպի մութլաղը տոր:

Էյիւր պիր սանտաթ քեար քէնտի սանա-
աթ քէրտէսինյին սահիպի իսէ, Ալլահ, սանա-
աթ քեար կիպի սատէճէ մախլուգաթըն շէք-
լինի վէրմէք աէյլ, ծնլարը թէշքիլ իտէն
մատտէյէ տէ մէվճուտիյէթ վէրմիշ օլտարագ
հագգըլա պիլճիւմլէ մախլուգաթըն սահիպի
օլմալը տոր: Պու վար օլան մէվճուտաթը
մուհաֆաղա էյլէյէն տէ Ալլահ տըր, շէօյլէ
քի պիր սանիլէ պիլէ ծնլարը հէտը գուտ-
րէթիլէ թուլթմադտան իսթինքեաֆ էյլէյէ-
ճէք օլտուսա, անինտէ տիւնեա հիշ օլուր:

Էվլէթ, Ճէնապը Հագգըն իրատէթի ի-
լահիյէսիլէ հոգտան վար օլան պու տիւնեա,
անճագ օ Գաուր իրատէթին գուվլէթիլէ
վարլըղնտա տէվամ իտէպիլիւր. շէօյլէ քի,
Ալլահ ստէթա պիր նէվ խիլգաթը միւսալիմի
իլէ մախլուգաթը սողրուտան սողրույա վէ
պիլ ֆիլի մուհաֆաղա էթմէգսէ, ծնլար վար-
լըղարընտա տէվամ էյլէյէմէղլէր:

Տիւնեայը հալը հիշտէն վարլըղա կէթիր-
մէք իչուն պիր Ալլահա նէ գատար լիւզում
վար իտի իսէ, շիւտի տէ այնի տիւնեանըն
հիշ օլտագըղըն վարլըղնտա տէվամ էտէպիլ-

մէսի իչուն Ալլահըն ծնը մուհաֆաղա էյլէմէսի
օ տէրէճէտէ լաղըմ տոր:

Վարլըղընն էսաորնը, սէպէպինի նէֆ-
սինտէ համիլ վէ հավի պուլընմայան արիզի
պիր վիւճուա, տէվամ իթտիյի միւտտէթին
հէր սանիյէսինտէ, քէնտինէ վարլըղ վէրմիշ
օլան գուվլէթին քէնտիսինի մուհաֆաղա
էյլէմէսինէ միւհթաճ տըր: Պու կիպի արիզի
պիր վիւճուա Ալլահ թուլթմայաճագ օլուր-
սա, մութլաղա տիւշէր, հիշ օլուր:

Պիր էլ վասիթասըյլա թուլթուլմուշ օլան
պիր շէյ թէսալվուր իտինիզ. շայէտ օ էլ
չէքիլէճէք օլուրսա, թուլթըլան շէյ տիւշէր:
— Պիր մէնպատան սուլընը ալան պիր նէյր
օ մէնպաւն գուրումասըյլա արթըղ քէնտի
տէ գուրուր վէ ագմաղ օլուր: Պու իքի թէշ-
պիհէր արիզի օլան մախլուգաթըն սուրէթի
տիրլէր, պու նէվ մախլուգաթըն Ալլահըն
հէտը գուտրէթիլէ հիշիլին ֆէվգինտէ թու-
լթուլմուշ օլուր, օ հէտը իլանի շէքիլէճէք
օլուրսա, արթըղ վարլըղարտա վար օլամաղ:
Տիւնեա, Ալլահըն ծնը տէվամ իթտիրմէք
իսթէտիլի իչուն տէվամ էտիյօր. շայէտ Ալ-
լահ ծնըն մուհաֆաղասընտան շէքիլէճէք օ-
լուրսա, արթըղ տիւնեա տէվամ իտէմէյուլ,
հոգ օլուր:

Մախլուգաթը մուհաֆաղա էյլէյէն Ալլահ
օնլարըն ֆիլիլինէ սէ սարիմ սուրէքսէ վէ
եաղընտան մուհաֆէնէթ էյլէր: Պագաթ պու
մուհաֆէնէթ, մախլուգաթըն ետրինէ Ալլահ
իշէր տէմէք օլմայուլ, Ալլահ մախլուգաթա
իշէմէք իզթիտարընը պախշ էյլէր, վէ
պու իզթիտարը մէվգիի ֆիլլէ գօյա-
պիլմէլէրինէ եարտըմ իտէր տէմէք տիրքի
պուհա իքթիւաղը իլանի (concours divin)
նամը վէրիլիւր. չիւնքի իքթինճի տէրէճէտէ-
քի միւսէպպիլէր տաիմա պիրինճի սէպէպին
թաճթը թէսիրինտէ իշէրլէր:

Ալլահ, կէրէք մատտի կէրէք բուհանի
ալէմի, ճէմիյէթի ճիւմանիլէի վէ բուհանի-
յէյի, ագվամը, այիլէլէրի վէ էֆրատը պիր
իլմի պի բայան վէ պիր գուտրէթի նա միւ-
լթէնահիլէ իլէ իտարէ իտէր: Հէր վուզուա-
թըն սայիզի Ալլահ տըր. շէօյլէ քի ծնուն
էմրի վէ եա միւսաաաւէսի օլմագըղըն հիշ պիր

* Տեւ թիւ 109, էջ 541

չէյ վաղը օլամաղ : Իշթէ Ալլահըն տիւնհա հազգընտա թաթալիգ էյլէտիյի պու հիւքիւ-մաթա, պու իտարէյէ գուսրէքի իլահիյի (Providence) իթլազ օլունուր :

Ալլահ տիւնհալը իսալ իթտիքտէն սօն-րա ծնը քէնտի հալինէ պրագմամը տըր . օ , տէյիլ քի տիւնհալը եալընը մուհաֆազա էյլէր , իլա գուարէթի իլահիյէսիյէ ծնը ի-տարէ տէ էտէր : Ալլահըն հէր շէյի իտարէ իթմէսի , հէր շէյի քէնտի զայէսինէ սէվգ իթմէսի տէմէք տիր , շէյլէ քի շու ալէմտէ ծնուն էմրի վէ հա միւսսաաաէսի օլմատրգճա հիչ պիր շէյ վաղը օլամաղ :

Մախլուգաթըն զայիսի , ձէնապը Հազ-գըն ծնարը նէ իչուն եարաթմըլ իսէ օ տըր , եանի իսալիգին ծնարը թախսիս էյլէտիյի վազիյիք տիր : Ալլահ հէր մէվճուտաթա , պու զայէյէ վասըլ օլապիւմէք , պու վազիյիքի իյֆա իսէպիւմէք իչուն լազըմ օլան վասի-թալարը թէհիյէ իյլէր :

Շու ալէմտէ Ալլահըն հմրի վէ հա միւ-սաաաէսի օլմատրգճա հիչ պիր շէյ վաղը օլա-մաղ տէմէքտէն մագսսա շու տըր քի , տիւն-հատա պիր թապըմ էյլէր վար տըր քի պունլարը Ալլահ սօղրուտան սօղրույա էմր իտէր , տիկէր պազի շէյլէր տէ վար տըր քի ծնարա տա եալընը միւսաաաաէ էյլէր : Ալ-լահ , քէնտիյին վաղ էյլէմիշ օլտուղը գա-նունլարտան իլէրի կէլէն շէյլէրի իսքիւ , ֆազաթ կիւնահա եալընը միւսաաաէ էյլէր , կիւնահ իշլէմէյէ իլին վէրմէզ , ճէվազ վէր-մէզ , լաքին ինսանա պախշ էյլէմիշ օլտուղը հուրրիյէթէ բիայէթէն ծնը մէն էյլէմէզ :

— Աղլանըն գուսրէքի իլանիյիսի ևհ՞ տիր :

— Ղայէթ վասի պիր մանաաա , գուտ-րէթի իլահիյէ , ձէնապը Ալլահըն պիւճիւմէ մախլուգաթ հազգընտաքի թէգայիւտաթը տըր :

Սուրէթը մախսուսէտէ իսէ , գուարէթի իլահիյէ , պիր իլմի նամիւթէնահի վէ պիր լութֆէքարիի իլահի իլէ հէր պիր մախլու-գը , Բէնտիսի թարաֆլիտան թախսիս օլու-նան զայէյի մախսուսէյէ , վէ մախլուգաթըն մէճուրընը իսէ , քէնտի շէրէֆ ու ինթիշամը

զաթի վէ իլահիսինտէն իպարէթ օլան պիր զայէյի ումուսիյէյէ սէվգ ու իտարէ էյլէմէք տէմէք տիր :

Ալլահըն մախլուգաթը հազգընտա պու մանաաա պիր գուարէթի իլահիյէսի վար օլ-տուղընը տէլիլի շու տըր քի , շայէա Ալլահ քէնտի քեաֆֆէյի մախլուգաթը վէ պա խուսուս ինսանը կէօղէթմէսէյի , արթըզ նիհայէթսիզ սուրէթտէ Ազիլ , Գուսիւր Նաիմ օլմայաճապը , պինաէն ալէյհ , Ալլահըն թագտիրինի , գուարէթի իլահիյէսինի ին-քեար էյլէմէք , Ալլահը ինքեար իթմէք տէ-մէք տիր :

Թարիս , հէր եէրտէ վէ հէր զէմանաա հէր քէսին , ձէնապը Պարինին գուարէթի իլահիյէսինէ ինսանը օլտուգարընը իսպաթ էյլէր , էօյլէիսէ , ծնըն վարըղը ինսանլարըն իլանը ֆըթրիսինճէտէ թասսիգ օլունըն օ-լան պիր հապիգաթ տըր :

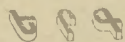
Շու տա վար տըր քի , Ալլահըն գայըրը-ճըլըղընը ինքեար իթմէք , թամմ Ալլահը ին-քեար իթմէք կիսի նէթայիճի մէնհուսէյի ինթաճ իտէր :

Էյի ալիգաթ իտիլէճէք , լազըմ օլտուղը կիսի անլաշըլաճազ օլուրաա , Ալլահըն վար-ըղը ֆիքրի , ծնաա քէնտի մախլուգաթընը կէօղէթմէք տէ վար օլմայընը թէզաամուն իտէր : Ալլահ նիհայէթսիզ սուրէթտէ ազիլ վէ ալիմ տիր , էօյլէ իսէ , վարըղա կէթիւ-տիյի հէր մախլուգա պիր խուսուսի զայէ թախսիս իթմէյի վէ պու զայէյէ վասըլ օլա-պիւմէք իչուն իյճապ իսէն պիւ ճիւմէ վա-սիթալարը վէրմէյի տիւշիւնէպիւլիշ տիր :— Նիհայէթսիզ սուրէթտէ Ֆիւսսէքի տիր , էօյլէ իսէ քէնտի մախլուգաթընը քեաֆֆէյի ինթիշաճաթընը թանըլ վէ պիլիւր :— Նիհա-յէթսիզ սուրէթտէ գասիւր տիր , էօյլէ իսէ ծնարա եարտըմ իտէճէք հէր աիւրլիւ վա-սիթայա մալիք տիր :— Նիհայէթսիզ սուրէթ-տէ էյի տիր , էօյլէ իսէ մախլուգաթընը էվ-լատարը կիսի սէվէր վէ ծնարըն քէմա-լը աաաաթէթինի աիւշիւնէմէք եաբա-մաղ :— Նիհայէթսիզ սուրէթտէ աաիլ տիր , էօյլէ իսէ հէր քէսէ միւսթէհազգընա կէօրէ

հա միւրքեաֆաթ վէ հա միւրճաղաթ վէրմէսի
լաղըմ կէլիր:

Խիլգաթտա հիւքիւմֆէրմա օլան ահէնկ
ու ինթիղամ, գուարէթի իլահիյէնին վար-
լըղնա պ'ր տէլիլի թամմ ուր: Տիւնեայը
Ալլահ իտարէ իթմէմիշ օլտոյօր, չօգտան
ալթիւսթ օլմուշ, օլաճադար: Սուրէթը միւն-
թազամատէ սէյր ու սէֆէր իաէն պիւր քրէն:
մաքինիսթին մաքինաւը պաշընաւ օլաու-
ղնա տէլալէթ իթաիլի կիպի, ալանեաւա
նիւմաւան օլան ինթիղամ վէ ահէնկ տօխի
Միւնազգիմի իլահիյէն տախիմ օնուրա մէշ-
ղու պուլընաղընա տէլալէթ իաէր:

(Մապաշի վար)



ՄԱՐԻԱՄՈՒ ԶԱՅՆԸ

Սիւսս կենաց անապաշին մէջ կ'նիւծի.
Բաց սակայն մի ձայն դաօն, Բաղրալուր,
Գորովային, մեղմիկ կ'ըսէ միւս ինծի.
Երկինք կը սանձիմ ետեւ'ս եկուր:

Ո՛հ, ասիկայ ձայնն է Կոյսին Անարաւ.
Կը պաշտօնանէ զիս հովսիս մէջ շուր,
Ինծի անդաւ կ'ըսէ մայրն իմ գրաւաւ.
Երկինք կը սանձիմ, ետեւ'ս եկուր:

Ի՞նչ կայ Բաղրիկ Բան ձայնը մօր մ'անուանի
Ան կը բռնէ ցուն ամէնէն դնէ,
Ան կ'ըսէ ինձ երբ կենաց դառն է նաւակ
Երկինքն է մօտիկ, օ՛հ Բաղրալուր:

Երբ նրաւորս կեանքս մաշի, շիշանի,
Այն ասեմ ինձ պիտի պաղաւթիմ,
Պիտի զոյ՛: Ինձի ձայնով մայրեմի.
Երկինքն աւաւսիկ, եկուր զաւակ իմ.

Այն ժամանակ պիտի բռնիմ եւ նոզով,
Երբս երգիմ իր սէյր մայրական,
Եւ զնորունիմ փառքի պատկն անվրոզ,
Երկինք մէջ ուրախ յիլամ յաւիտեան:

Բարգմ. ՍԶԻԿ Վ. ԱՅՍՆԱՍՆԱՆ

ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՀՌԻՄ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՇԽԱՐՀ

Ապստիանցի Տ. Ալփոնսոս արքայազարմ իշխանին
ամուսինը, Սաքս-Գոպուրկի Պէտիթրիքս իշխանուհին,
Կաթողիկէութիւնը ընդգրկելու է և հոկտեմբերի սկիզբ-
ները պիտի մկրտուի Առաքելական Նուիրակին ձեռ-
քով, Ալմուտէնի Տիրաֆօր ստորերկրեայ մասարան մէջ:
Այս առթիւ մեծ հանդէսներ տեղի պիտի ունենան:

*. Յակոբիկ Ասրուց մէջ դէպ ի Կաթողիկէութիւն
եղած շարժումը կը շարունակուի յարաճուն
թափով: Հաւասարի և ձեռնհաս աղբիւրէ կը տեղե-
կագրուի թէ՛ Եփրեմ անուանով ուրիշ Յակոբիկ եպիս-
կոպոս մը, որ կը բնակի Ճէպէլ-էլ-Թուր լեռներուն
Ս. Գարբիէլ վանքին մէջ, պատրաստակամութիւն
ցոյց տուեր է, ուրիշ երեք քահանայի հետ, Կաթո-
ղիկէ Եկեղեցւոյ ծոցը մտնելու: Նոյն լեռներուն մէջ
Այս-Ուարաի գաւառը Կաթողիկէութիւնը ընդունելու
է: Սղերդի շուրջը գտնուող 33 Յակոբիկ գիւղեր կա-
թողիկէ քահանաներ կը խնդրեն:— Այսօրինակ ու-
րախով լուրեր կը հասնին նաեւ Մալապարի ափերէն,
ուր նոյնպէս Յակոբիկ Ասորիներու մէջ մեծ հոսանք
մը կը տեսնուի դէպ ի Կաթողիկէութիւն:

*. Իտալիոյ բոլոր գաւառներէն և Տրանսպէն,
Պէճիդայէն, Հոլանտայէն, Ալգաւէն, Զուրցերիայէն,
Աւստրիայէն և ուրիշ շատ երկրներէ, Հում հասան
սփռողական Կաթողիկէ ընկերութիւններու 4000ի
չափ անդամներ, ներկայ ըլլալու համար Կոստան-
դինիան Յարկեանին հանդէսներուն և մարմնամար-
զական մրցումներուն որ տեղի կ'ունենան Հումի Ա-
պարէզին (Stadion) մէջ:

Ս. Հայրը այս երեսասարգներուն շատ առանձ-
նաշնորհութիւններ տուեր է Յարկեանը վատակելու
մասին: Ասոնց համար եկեղեցիներու այցելութիւն-
ները չարտի իջեցուած են. որոնց երկուքը Ատաիկանի
պատրիարքական եկեղեցւոյն, միւս երկուքն ալ Հա-
տերանի պատրիարքական եկեղեցւոյն պիտի տրուին:

*. Բայտէի անկլիգան ծանօթ կրօնաւորներուն
Կաթողիկէ Բենեդիկտականներու կարգը մտնելն ետքը,
ինդիր յուզուեցաւ թէ արդեօք այս կրօնաւորները
կրնան պահել իրենց շէնքերը, կաղումները ևն:

Այս խնդիրը լուծելու համար Կաթողիկէութիւն
Կաթողիկէներէ և բողոքոյնէրէ խառն յանձնաժողով մը:
Այս յանձնաժողովը վճռեց որ տ'ընդ Գալաէի կըղ-
ղին, իր շէնքերուն, կաղումներուն, կոտակներուն և
հիմարկութիւններուն հետ վանքին Թաւ. միայն
թէ 3000 սթեւին ոսկիի գումար մը յանձնուի մաս-
նաւորութիւն մը ի նպատակ անկլիգանութեան գործած-
ուելու համար:

Ն Ե Ր Ք Ի Ն Գ Ո Ր Մ Ե Ր

Թուրքերու պատուիրակներու առաջին ժողովը տեղի ունեցաւ սեպտ. 8ին՝ արտաքին գործոց պատանդանին մէջ:

Ահաւասիկ այս ժամին երէկ գիշեր մամուլին հաղորդուած պաշտօնական պեկոյցը:

Բարձր. Եպարֆոս պատուիրակները իրարու ներկայացնելէ ետք, կարճ բանախօսութիւն մը ընելով մաղբեց որ բանակցութիւններ երկու երկիրներու համար հաւասարապէս զոհացուցիչ արդիւնքի մը յանգին կարելի եղածին չափ շուտ: Ն. Վ. Զոր. Սալօմ, Պուլկար Ա. պատուիրակը, մաղբանքներ քաւ Վենի. Սուլթանին երանկութեանը ու բարօրութեանը համար եւ Բարձր. Եպարֆոսին պէս մաղբեց որ բանակցութիւններ երկու երկիրներու համար ալ բարեբաւօրի արդիւնքի մը յանգին կարելի եղածին չափ շուտ:

Յետոյ արտօնագրերը փոխանակուելով բնութեան եւ կանոնաւոր գնուեցան: Քաղաքային եւ զինուորական խորհրդակցութեան ներկայացուելէ ետք նիստ բացուեցաւ: Այս առաջին նիստին կը նախագահէր Օսմ. Ա. պատուիրակ Թալէաք պէյ: Յետոյ վիճաբանութեան ենթակուեցան սահմանագլուխի եւ հպատակութեան խնդիրները, որոնց վրայ կարծիքի փոխանակութիւններ եղան: Որոշուեցաւ յառաջիկայ նիստը գումարել Եւ. կէս օրէ ետք ժամը 3ին:

Ն. Սեպտ. 9ին Օսմ. և Պուլկար պատուիրակները պաշտօնական նիստ չգումարեցին, բայց մասնաւոր գումարում մը ունեցան թօքաթլիեանի պանդոկին մէջ:

Ն. Սեպտ. 10ին կէս օրէն առաջ Օսմ. պատուիրակները կրկին անգամ Բերա, Թոգաթլիեան երթալով Պուլկար պատուիրակներուն հետ ոչ-պաշտօնական խորհրդակցութիւններ կատարեցին:

Կէսօրէ վերջ, Օսմ. պատուիրակները Բ. Դուռ. դռնապանով երկուստեք արտախալուած տեսակէտներուն վրայ խորհրդակցութիւններ կատարեցին: Բ. պատուիրակ Խալիլ պէյ արտաքին գործերու պաշ-

տօնատունը երթալով աչքէ անցուց վաւերութիւն դրերը:

Երեկոյեան դէմ Պուլկար պատուիրակներու քաւտուղարը Մ. Բորօֆ, ընկերակցութեամբ զօրավար Սալօֆի Թիկնապահին, Բ. Դուռ. գալով Վարչապետին յանձնեց արցաբարդ մը և փախուած նամակ մը, ուրկէ վերջ Մ. Բորօֆ այցելեց նաեւ զինուորական հրամանատար և Օսմ. պատուիրակ ձէմալ պէյին:

Մ Ի Զ Ա Զ Գ Ս Ի Ն

Վիլհելմ կայսրը դերման բանակի մարաջախի գաւազանը յանձնելով Յունաստանի Թագաւորին, ճառ մը արտասանեց, մասնաւորապէս սա խօսքերը ընելով, «Իմ բանակս հպարտ է ձեր Վիհհափառութեան դատաստանին համար թէ Յունաստանի ձեռք բերած մեծ յաջողութիւնները պէտք է վերադարձնել Հելլէնի դորաց քաջութեանը զատ, Բրուսիական սկզբունքներուն պատերազմը վարելու ժամին. փորձեալ սկզբունքները զորս ձեր Վիհհափառութիւնը և իր սպաները ստացան Պերլինի զինուորական Ակադեմիին մէջ:

«Այս դատաստանը, աւելցուց կայսրը, ուշագրաւ կերպով կ'ազդեցանէ որ եթէ մեր ընդհանուր պաշտօնակոյտին և զօրաց կողմէ ի գործ դրուած այդ բազմազանքները ճշգիւ գործադրուին, միշտ կ'ապահովեն յաղթութիւնը»:

Յունաստանի Թագաւորը յուզմամբ շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած մեծ պատիւին համար և իր արտասանած ճառին մէջ մասնաւորապէս աւելցուց հետեւեալ գնահատական խօսքերը. «Ձեմ վարտիք անգամ մը ևս յայտարարելով թէ մեր փալլուն յաղթութիւնները իմ Հելլէներու անպարտելի քաջութեանը զատ կը պարտինք նաեւ այն սկզբունքներուն, զոր ես ու զօրավարներս ուսանք Պերլինի մէջ»:

ԲԱՐԻՉ, 8. — Յունաստանի Թագաւորն ամսոյս 24ին այստեղ պիտի ժամանէ անպաշտօն կերպով և պիտի այցելէ Մ. Բուսնքաուէրի:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Դէպքեր եւ սկզբունքներ	577
Էսկի վէ եէնի վասիլէթլէր	580
Օրմանեանի «Հայոց Եկեղեցի» գիրքը	582
Լուի Վէոյեօ	584
Եօթնակ Բրիստոնէի	586
Սուրբ Սիրս Յիսուսի	587
Ալլելայլի	587
Գաթօլիք Մեգնէպի Էսասլարը	589
Երգ	591
Տեղեկագրական	591

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ

ՅՈՎԼ. Ծ. Վ. ԿԵՏԻԿԵԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԴՐԱՊԵՏ

ԳԵՈՐԳ Ծ. ՎԱՐԴ. ԹԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

Տպագր. Կ. Արճազանց Շաքարաքերի, Բերա, Պայրամ փողոց թիւ 5, Կ. Պոլիս

Երանելի Տէր Կոմիտաս Քահանային վարքը, առանձին
հրատարակուեցաւ ընտիր թուղթի վրայ, մաքուր տպագրու-
թեամբ և երեք պատմական պատկերներով:

Փափաքելի է որ ամէն Հայ Կաթողիկէ ունենայ այս գե-
ղեցիկ մատենիկը, որուն միակ նպատակն է ծանօթացնել ամէ-
նուն Երանելի նահատակին գերազանց բարեմասնութիւնները, և,
անոր ջերմեռանդութիւնը ծաւալելով, հրաւիրել ամէնուն վրայ
անոր բարեխօսութեան անզուգական արդիւնքները:

Գիւն 5 դահեկան, էջ 144 ամուր թղթակազմ

Դրբոյկիս երեք պատկերները, 1. Տէր Կոմիտաս քահանա-
յական զգեստով և իր շիրիմը, 2. Տէր Կոմիտաս դատաւորին առ-
ջև, 3. Դիտատումը, առանձին ալ կը ծախուին. մեծաքանակ գը-
նողներու, գոհացուցիչ գեղջ:

ԿԸ ԾԱՅՈՒՄԻ «Տարրական Սկզբունք Քրիստոնէական Վար-
դապետութեան» հաստատեալ եկեղեցական իշխանութենէ եւ
կիրառութիւնը հրամայեալ: Բաղկացած է 136 էջերէ: Գին, ա-
մուր թղթակազմը 2 գհկն.:

ՅԱՆՈՒՆԻՍԻՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—Թուրքիոյ համար, տարեկան՝ 40 դնկ. արծ. վեցամսեայ՝ 20.—
մէկ թիւ՝ 1 դնկ.:—Սերտասիմաճի՝ տար. ճր. 10. վեցամս. 5.—Վնարմունք կանխիկ են:
ՀԱՍՏԷ.—Կարողիկէ Արձագանգ, Բերա, 5 Պայրամ փողոց, 5, Կ. Պոլիս:

GATOGHIGUÉ ARTZAKANK

Péra, 5 Rue Baïram 5

Constantinople

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՔ.— 1.—Արձագանգ կը նրաստակոյի Շաքար օրեր: 2.— Խմբագրութիւնս պարտա-
ւորեալ չէ անպատեալ կամ նշանութեամբ նրաստակոյ իրեն ղրկուած ա եւ է յօդուած: 3.—Կեղծանունով ղրկուած
յօդուածներու հեղինակը կը պարտի իր իսկական անունը ծանուցանել Խմբագրութեան: 4.— Չեղագիրներ եւ չեն
գարձուիր: 5.— Յօդուածներու ձեւագիրները պէտք է գրուած իլլամ թուղթին մէկ կողմը միայն: 6.— Ծանուց-
մանց համար մասնաւոր պայմանադրութիւնք կը կաշարաւին: 7.— Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անհրա-
ժեշտ եղբւր դաժեկանի նամակագրութիւն փոխարին ղրկել:

ՏՊԱՐԱՆ Կարողիկէ Արձագանգի Բերա, 5 Պայրամ փ. 5: Տպարանս բոս ամենայնի նոյն եւ ի վիճակի է
որ եւ իցէ տպագրական գործոց համար: Կը տպուին ամէն տեսակ ծանուցումներ, զրբեր, տեսքներ, հրաւիրագիրներ,
բարդեր, բարդ-տարեւներ, մանագրներ, եւն., եւն.: Դիւներ ամամրցելի կերպով ածան են: Գեղեցիկագիտական նա-
շակի եւ տպագրական մաքրութեան կողմանէ յանախորդներ անտարակոյս գոր ալիքի վնան: